

TYNGDEKRAFT OG ELEGANSE av Sylvain Berland (MA i kunsthistorie fra Nancy universitet Fr.)

Haugesund i oktober 2008. Under gruppeutstillingen Dynamo-Haugesund 08 presenterer Agnes Btffn prosjektet: "ÅÅÅ – et dykk i Universet". Ved inngangen til Haugesund Billedgalleri står en plakate med følgende invitasjon til de forbigående:"

Velkommen til en spasertur i solnedgangen, når horisonten stiger opp foran solen om kvelden, med et verk balanserende på hode".

Et underlig invitasjon. I første omgang lurer vi på om det handler om en invitasjon til å oppleve det mystiske, beskue den sublime og vakre Naturen, eller om det er et ironisk blunk til tilhengerne av Odd Nerdrums kunst. Han som de siste 40 årene har utropt seg selv til ensom forsvarer av kitschen som kunstform. Kitschen, som gjerne tenkes med en tradisjonell figuralitet, med et affektert uttrykk, som av modernismens voktere oftest nedgraderes til uvelkommen sentimentalitet. Nerdrum klager over at det i dag er blitt umulig for en billedkunstner å hige etter å gjenskape en solnedgangs skjønnhet, uten å bli utsatt for latter og mobbing fra samtidskunstens presteskap. Agnes Btffn har siden 1992 selv undersøkt, ned til minste detalj, kan man si, den vakre-solnedgang-klisjeen som et typisk uttrykk for skjønnheten i kunsten, ved å skape en serie malerier, akvareller, collager og fotografier i alle varianter, hvor solnedgangen er tema.

Om det er en uforbeholdende lek med klisjeen og skjønnheten som kan avleses i Btffns invitasjon til å spasere over en bro i skumring, gir beskrivelsen av "øyeblikket da horisonten stiger opp foran solen" en grunn til å se forbi en mulig ironisk dimensjon, og i stedet åpne seg opp mot en erfaring som kanskje heller er kopernikansk. På samme måte som Nicolas Kopernikus erkjente at Jorden dreier rundt solen og ikke motsatt, leder Agnes Btffn oss med sin korte presisering av fenomenet "solnedgang", til å se den som et tegn på heliosentrisme, som et enkelt og konkret tegn på Jordens bevegelse i hjertet av vårt solsystem, i Universets favn.

Ironien over solnedgangen som skjønnhetens klisjeé snus opp ned av et mer formalt perspektiv på fenomenet. Observasjon av solnedganger og soloppganger over mange år, har åpenbart gitt Agnes Btffn mulighet å revurdere sin forståelse av disse hverdagslige naturfenomenene. Hun inviterer oss i dag heller til å se og til å forstå at mye mer enn et skue av vakre og skiftende farger, som gir inspirasjon til å skape alt for vakre og intetsigende kunstverk, kan solnedgangen bli til en kunstevent utenom det vanlige – som gjennom en kombinasjon av estetisk kontemplasjon og vitenskapelig forståelse vil kunne bidra til at vi åpner våre selv opp for en følelse av forankring i en kosmisk dynamikk.

Følelsen av forankring, den konkrete tilstedeværelsen i universet som skapes under vandringen over broen, hvor vi får øye på jordens bevegelse, forsterkes gjennom den utfordringen det er å balansere et objekt eller en skulptur på hodet. Der borte hvor forestillingen om Jordens bevegelse i forhold til solen vises på horisonten, flettes gjennom objektbalanseringen sammen med her i kroppen. Følelsen av vekten på hodet, den enkle balansekunsten som tvinger en til å konsentrere seg om sine egne bevegelser, følelsen av kroppen som en sokkel, tar opp i seg og kommuniserer energien som stråler ut av det andre legemet i bevegelse.

Man sanser ens egen kropp gjennomboret av tyngdekraft, øyner et der borte ved horisonten, samtidig som en kognitiv forståelse av planetfenomenet bidrar til en uventet kosmisk totalopplevelse, som i et sublimt svev til et Arkhimedes' punkt mellom tyngdekraft og eleganse.

Kanskje er det derfor Agnes Btffn inviterer oss til å være med å gå over en bro, for å angi oss selv som spent ut mellom det jordiske og det himmelske?

Dette verket er også et ekko av den følelsen man finner inne i Otto Johannessens sal i Haugesunds kunstforening, hvor et eget rom er satt av som hvilested, dedikert til kontemplasjon av sollys.

Komfortabelt utstrakt i brasilianske hengekøyer, svevende mellom gulv og tak, inviteres de besøkende til å ta seg tid til å oppleve Jordens roterende bevegelse rundt solen, mens de observerer sollysets sakte bevegelse over på gulvet.

I det samme rommet kan publikum se en film som gjengir landskapet de har blitt invitert til å kontemplere på Hasseløy-broa: horisonten som reiser seg opp foran sola. Filmen fokuserer på det heliosentriske ved stadig å plassere solen i sentrum av billedrammen. Filmens praktiske funksjon er å gi publikum en mulighet for å forstå kunstnerens intensjoner

uavhengig av vær og tid på dagen, men filmens primære funksjon er å ivareta en vedvarende, dynamisk relasjon mellom de forskjellige aspektene av "ÅÅÅ - et dykk i Universet". I tillegg til filmvisningen, og med en lignende tanke om å åpne for dialog mellom de forskjellige dimensjonene i prosjektet, har kunstneren organisert en workshop hvor de besøkende kan lage seg et objekt de kan forsøke å balansere på hodet – i rommet, eller gjennom Haugesunds gater over Hasseløybroa i det øyeblikk sola går ned.

Da Agnes Btffn i 2004 første gang begynte å interessere seg for balanseperformance, var prosjektets kollektive dimensjon langt fra så fremtredende som nå. Den balanserende akten symboliserte da mye mer hva "de andre på den andre siden av Jorden" bar, og brakte på bane spørsmål om meningen med en handling tatt ut av sin vante sammenheng. Å bære et unyttig objekt på hodet reflekterte da mer over følelser og sanselighet ved handlingen selv. For Btffn som for tilskuerne, som var uvant med synet av denne typen handlinger, så familiære andre steder i verden, tilbød performancen en økt oppmerksomhet om tyngdekraften.

Relasjonen til "den andre", den "som lever på andre siden av Jorden", og til den europeiske tilskueren, fransk eller norsk, var ikke direkte inkludert, mer distansert, forestilt eller bare observert.

Den estetiske dimensjonen ved Agnes Btffns prosjekt fant en ny form da publikum seinere ble invitert med på objektvandringen, slik de også ble på Flørli, sommeren 2007. Kunstnerens kommunikative etikk er blitt tydeligere i Haugesund, med workshop åpen for alle til å lage sitt eget balanseobjekt, hvor publikum spaserer sammen til Hasseløybroa.

Det solidariske konseptet som har vokst innenfra prosjektet finnes også igjen i valget av materialer. I det nye prosjektet trenger man ikke lenger lim eller andre verktøy til konstruksjonen av balanseobjektene. Hun lager nå mer eller mindre sfæriske former ved å knytte sammen avissider eller flette sammen plastikkposer.

Valget av teknikk uttrykker Btffns vilje til harmonisk forening av prosjektets elementer, og til å skape hvert individuelle objekt om til en materiell enhet. Både enkle og komplekse objekt organiseres slik at de gir uttrykk for forent styrke. Ved å fremstille objektene på denne måten, ønsker antagelig kunstneren å materialisere på et symbolsk vis, den tyngdekraften som binder sammen og organiserer Universets legemer.

Den oppmerksomhet som Agnes Btffn gir til "ÅÅÅ – et dykk i Universet" avdekker seg selv i spillet av ekko og paralleller mellom de forskjellige solidaritetsdimensjonene: samspillet mellom materialene, solidariteten mellom menneskene samlet i performance-handlingen og i galleri-kontemplasjonen, og i samspillet mellom himmellegemer under en universell dynamikk.

Btffns prosjekt fungerer som en bro mellom mange "reder", hvor handlingene og form-elementene sett som ett smelter sammen til fellesskapets "jeg".

Inspirert av Søren Kierkegaard teorier om eksistensielle faser, kunne man klassifisere Btffns "reder" som estetiske, etiske og religiøse faser. Arbeidet med å balansere objektet på hodet som den estetiske fasen. Den etiske fasen finnes i invitasjonen til publikum om å lage sine egne objekt å balansere på hodet. Mens den religiøse fasen finnes i aspirasjonen om å nå det perfekte øyeblikket og den følelsen av forankring i et enhetlig univers som skapes. Det siste er et øyeblikk hvor fullkommenheten avhenger av utallige elementer kunstneren ikke kontrollerer, hvilket gir prosjektet "ÅÅÅ – et dykk i Universet" kvalitet som møter mellom verdens annethet, tilfeldigheten og tida.

Den idylliske dimensjonen sender dette prosjektet mot den religiøse fasen i Agnes Btffns verk, som i sin helhet kan ses strukturert i estetiske, etiske og religiøse faser. Btffn har aldri selv karakterisert sitt verk på en slik kierkegaardsk måte, men et slikt konseptuelt verktøy gjør det mulig å antyde de forskjellige aksene i hennes kunstneriske forskning.

Btffns kunstneriske forskning orienterer seg mot en undersøkelse av estetisk karakter, når hun stiller spørsmål ved verkets objektstatus foruten selve meningen med den kunstneriske aktiviteten. En slik forskningsaktivitet karakteriserer alle hennes "Solnedgang"-verk, synlig i de mange forskjellige måtene hun manifesterer og stiller ut temaet, hvor hun ikke minst spiller med klisjeen om "det vakre kunstverket". Det karakteriserer også mange av hennes installasjoner, som "Euforisme" i Stavanger i 1998. Denne installasjonen bestod bl.a. av tråder strekket ut mellom glass på golvet fylt med cognac og sølvballonger med aforismer påskrevet. Som kunstkritikeren Trond Borgen observerte, hvilte den kunstneriske kvaliteten delvis på heliumgassen i ballongene og cognacdunsten fra glassene. Med en gang gassen hadde sevet ut av ballongene og cognacdunsten fordampet mistet verket en vesentlig uttrykksdimensjon. "Euforisme" var en

kommentar til kunstens status i dagens samfunn, hvor den for mange ikke er noe annet enn ren og forfriskende underholdning.

Undersøkelsen av kunstverket som objekt, dets varekarakter, er bearbeidet på en radikal måte i performansen "Route", som Agnes Btffn gjennomførte i år 2000 mellom Paris og Oslo, og i år 2002 også på danske veier. En tom lastebil kjørte fra by til by. Begrep om materialisme og tungtransport utnyttes til å foreslå en idé om "ingen last". Kunstneren arbeider her innenfra et paradoks: ingenting transporteres for å skape et kunstverk i form av performance i hver bydestinasjon, samtidig som nettopp en performance, som en enestående kunsthending, nettopp ikke kan transporteres.

"Bånsåm" har derimot et mer etisk aspekt, på tross av at det er et skulpturelt verk med formale kvaliteter. "Bånsåm" er en interaktiv installasjon som retter oppmerksomhet mot kommunikasjon, utveksling og debatt rundt samfunnsmessige tema som innvandring, toleranse, integrasjon etc. Oppført i det offentlige rom, som i hallen i Stavanger Jernbanestasjon i 2003, dannet installasjonen et intimt rom i det offentlige rommet hvor de skulpturelle elementene var plassert i en sirkel. Skulpturene var laget av kryssfinerplater som tegnet silhuetter av spesifikke mennesker, barn og voksne, som Agnes Btffn har møtt. Hvert element viste to silhuetter stilt overfor hverandre. På denne måten synliggjøres og materialiseres det som normalt er usynlig og immaterielt: rommet mellom to mennesker som snakker sammen og deler hverandres ideer. Kryssfinerplatenes negative silhuetter angir det konkrete avtrykket av et levende menneske, mens silhuettenes mellomrom angir den konkrete formen av et møte. Installasjonen framviser en dynamikk mellom det kunstnerisk visualiserte mellomrommet og de reelle møtene mellom alle de personene som deltok i diskusjoner og stod i akt i hjertet av "Bånsåm".

Et annet prosjekt med en etisk dimensjon er Btffns performance til Torild Wardenærs dikt "Kubber daggertter huggerter". Dette prosjektet står likevel i opposisjon til "Bånsåm". I kontrast til den møteånd og den humanisme som karakteriserer "Bånsåm", består diktet "Kubber daggertter huggerter" av en opplisting av våpen og kroppsdeler. Gjennom opplistingen mister mennesket sin menneskelighet, objektiveres og faller sammen til en liste av mekaniske deler hos en kroppsmaskin. Våpenlisten understreker kroppens oppdeling og destruksjon, smerten i en kropp som ikke lenger er et levende hele men bare kroppsdeler. Listene av kroppsdeler og våpen kastes mot hverandre, uten å etterlate muligheten for et rom for ånd og sjel. Under deklameringen av diktet, som på Tou Scene i Stavanger i 2006, spilte Btffn på sin egen kropps sårbare nakenhet, med et våpenavtrykk på egen mage. Underveis i sin performance er det som kunstneren tar av seg selv og egen menneskelighet, for til slutt kun å stå igjen med seg selv som et nakent kroppsobjekt. Kunstnerens kropp er til slutt ingenting annet enn et tingliggjort objekt for publikums stirrende øyne, som levendegjør offerets skandaløse og obskøne posisjon. Et menneske avkappet fra sin egen menneskelighet.

Det motsetningsfulle mellom "Bånsåm" og "Kubber daggertter huggerter" kan gjenfinnes i mange av Agnes Btffns prosjekter. Kontrastene mellom det dynamiske og det statiske, mellom handlingen og objektet, gir liv til de fleste av hennes arbeider. Det er sant uavhengig av estetiske betraktninger rundt verkets form, status eller idealistiske motiv. Som motgift til kunstens lengsel mot tilpassede klisjeer, tilbyr Btffn performance, aktivisme og mangfoldiggjøring av plastiske uttrykksformer. Mot tingliggjøring av mennesket og fragmentering av den sosiale kroppen setter Btffn fram møtet, utvekslingen og samværet.

En eksistensiell spenning finnes i hele Agnes Btffns verk, som gjør det komfortable ustabil, som hyller vitaliteten, og som vil bevisstgjøre oss om vår egen tilstedeværelse i verden. Btffn inviterer oss til nok en gang å gå den stien hvor vi kan sanse tingene, erkjenne vårt forhold til hverandre og vårt forhold til verden. Med et nytt rituale inviterer hun oss å gjennoppdage eksistensens mystiske natur. Hun vil at vi skal delta i merkelige eksperimenter og søke etter oss selv bortenfor de etablerte og avkropeede livssannhetene samfunnsmaskinen produserer.

Som det første tegnet på en slik invitasjon gir kunstneren oss sitt navn: Agnes Btffn. I henhold til sivil status er hennes egentlige navn Agnès Braastad-Tiffon. Braastad-Tiffon er navnet på en familie kjent for produksjon og eksport av cognac. "Btffn" er forkorting av navnet "Braastad-Tiffon". Men mer enn en enkel navneforkorting identifiserer "Btffn" med sitt eget navns uttrykksfulle kvaliteter. "Btffn" er et meget vanskelig navn å uttale, i fonetisk kontrast til det kristne navnet Agnes. Mens fornavnet uttrykker en klar identitet og en form for intimitet og vennlighet, uttrykker "Btffn" det motsatte: annerledeshet og fravær. Som identifikasjon minner "Btffn" om den firebokstavers "logoen" som ble brukt på grunn av det jødiske forbudet mot å gi ordet Gud et ansikt, nemlig JHWH, for Jahweh. Et forbud som mer markerer Guds grenseløshet og vår manglende evne til å definere og representere Gud, enn det påbød respekt. Fordi navn fengsler, begrenser, identifiserer, kroppsliggjør.

Med den fremmedgjorte følelsen som “Btffn” skaper i forhold til kunstnerens identitet, og i kontrast til den ”sosiale” meningen med “Braastad–Tiffon”, kan kunstneren ha villet uttrykke et ønske om å projisere en individualitet uavhengig av de klare og kjente identitetsrammene gitt av eget familienavn. “Btffn” åpner opp og overskrider Braastad–Tiffon’s identitet ved å åpne seg opp mot det udefinerbare, samtidig som Agnès Braastad–Tiffon skisserer seg selv en åpen og sær skjebne i familiens skjød.

Likevel, bortenfor dette psyko-genealogiske aspektet, viser “Agnès Btffn”, som et redskap til identitet, fram spenningen i det identifikatoriske; mellom det kjente og det ukjente, til det som ikke kan gis ord – den annetheten som karakteriserer og levendegjør de individene vi er. Som synteser mellom det begrensede og det uendelige, er vi alle levende ikoner over verdens gåtefullhet. Det er gjennom denne porten, over denne brua, Agnes Btffns verk inviterer oss til å gå.